

EXAMENSARBETE

Hösten 2012

Sektionen för hälsa och samhälle
Omvårdnad, kandidatnivå

Sjuksköterskans attityder gentemot patienter som vårdas efter suicidförsök

Författare
Åsa Persson
Florina Verdes

Handledare
Anna-Carin Attåsen

Examinator
Lars Axelsson

Sjuksköterskans attityder gentemot patienter som vårdas efter suicidförsök.

Författare: Åsa Persson och Florina Verdes

Handledare: Anna-Carin Attåsen

Litteraturstudie

Datum 2012-10-30

Sammanfattning

Bakgrund: Självmord och självmordsförsök är ett folkhälsoproblem som förekommer i alla kulturer runt om i världen. Enligt WHO är det uppemot en miljon människor som tar sitt liv varje år. I Sverige tar cirka 1400 människor sitt liv varje år medan antalet självmordsförsök beräknas vara 10 till 20 gånger högre. **Syfte:** Syftet med studien var att beskriva sjuksköterskans attityder gentemot patienter som vårdas efter ett självmordsförsök. **Metod:** En litteraturstudie gjordes där 10 vetenskapliga artiklar granskades. **Resultat:** Sjuksköterskor har generellt sett positiva attityder till att vårda denna patientgrupp men det visade sig att religionsutövning ibland kan leda till mera fördömande attityder. **Slutsats:** För att vända negativa attityder till att bli positiva är utbildning och handledning särskilt viktig. Genom utbildning får sjuksköterskan mer kunskap, mer förståelse och motivation till att arbeta med patienterna och deras problematik. Med hjälp av handledning kan egna tankar och känslor analyseras och vändas i positiv riktning och ge en personlig utveckling och ökad motivation.

Nyckelord: sjuksköterska, attityd, självmordsförsök, vård

Nurses attitudes to patients who are treated after suicide attempt

Author: Åsa Persson and Florina Verdes

Supervisor: Anna-Carin Attåsen

Literature review

Date 2012-10-30

Abstract

Background: Suicide and attempted suicide is a public health problem that occurs in all cultures around the world. According to WHO up to one million people commit suicide every year. In Sweden about 1400 people take their own lives every year, while the number of suicide attempts is estimated to be 10 to 20 times higher. **Aim:** The aim of this study was to describe nurses' attitudes towards patients who are treated after a suicide attempt. **Method:** A literature review was conducted based on ten scientific articles. **Result:** Nurses have generally positive attitudes towards caring for this population, but it turned out that religion could sometimes lead to more judgmental attitudes. **Conclusion:** In order to reverse negative attitudes to positive, training and supervision is particularly important. Through training, nurse gets more knowledge, more understanding and motivation to work with the patients and their problems. With help of tutorials thoughts and feeling can be analyzed and used in a positive direction and provide a personal development and motivation.

Keywords: nurse, attitude attempted, suicide, nursing

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

BAKGRUND	5
SYFTE	7
METOD	7
Design	7
Urval av litteratur.....	7
Datainsamling	7
Analys	8
Förförståelse.....	8
RESULTAT	9
Positiva attityder	9
Negativa attityder.....	11
DISKUSSION	13
Metoddiskussion	13
Resultatdiskussion.....	14
Slutsats	17
Forskningsimplikationer	17
REFERENSER	18

Bilaga 1 Sökschema för datorbaserad litteratursökning

Bilaga 2 Artikelöversikt

Bilaga 3 Bedömningsformulär

BAKGRUND

Suicid erkänns som ett stort folkhälsoproblem i många länder. Enligt WHO är det varje år uppemot en miljon människor som tar sitt liv. Mörkertalet är dock stort då rapporteringen till WHO är bristfällig om antalet suicid från vissa regioner i världen samt att det finns ett stort antal osäkra fall då dödsorsaken inte med säkerhet kan hänföras till suicid utan istället rubriceras som t.ex. ett trafikolycksfall (Nationellt centrum för suicidprevention, 2011). Generellt beräknas antalet suicidförsök vara minst det tiodubbla (Ringskog, Wasserman, 2010).

Förekomsten av suicid i världen samlas i WHO:s databas där uppdateringen varierar från land till land. För män är det framförallt länder i Östeuropa som finns med bland högriskländer i världen men även EU- länder som Ungern, Slovenien och Finland, samt asiatiska länder som Japan och Sydkorea har höga suicidtal. Bland kvinnor ligger asiatiska länder högst med länder som Sydkorea, Kina och Japan. Även för kvinnor är suicidtalet högt för flera östeuropeiska länder (Nationellt centrum för suicidprevention, 2011).

Antalet suicid i Sverige har under 1980- och 1990- talet minskat men är dock fortfarande ett stort folkhälsoproblem (Nationellt centrum för suicidprevention, 2011). Enligt Socialstyrelsen (2011) tar cirka 1400 människor sitt liv varje år medan antalet suicidförsök beräknas vara 10 till 20 gånger högre än antalet fullbordade suicid (Skogman, 2006). Det är den vanligaste dödsorsaken för unga män i åldersgruppen 15 – 44 år och den näst vanligaste efter cancer för kvinnor i samma åldersgrupp. Den åldersgrupp som har högst suicidtal är personer i övre medelåldern d.v.s. 45 - 64 år, följt av personer över 65 år. Män begår cirka 70 % av alla suicid och kvinnor är överrepresenterade när det gäller antalet suicidförsök. Metoderna skiljer mellan könen. Generellt brukar män använda mer potenta d.v.s. mer verkningsfulla metoder såsom hängning och skjutning, medan kvinnors vanligaste metod är förgiftning med läkemedel (Nationellt centrum för suicidprevention, 2011).

Ett suicidförsök är förmodligen den mest personliga handling en människa kan utföra. Få handlingar har så djupa rötter i sociala och mänskliga förhållande och får så omfattande konsekvenser för personen själv samt för dennes närmaste omgivning, närsamhället och samhället i stort. En suicidhandling intresserar och engagerar människor inom olika yrkesprofessioner (Lokensgard, 1997).

Det finns flera olika risk- eller utlösande faktorer som gör att en människa funderar på eller planerar att ta sitt liv. Den absolut starkaste riskfaktorn för ett fullbordat suicid är tidigare suicidförsök. Vanliga riskfaktorer är krisreaktioner av olika slag som att bli utsatt för våld, kränkning eller att råka ut för någon form av naturkatastrof. Händelser av detta slag leder inte sällan till känslor av hopplöshet, en brist på framtidstro eller till ett självförakt där det egna livet värderas lågt. Livskriser av olika slag kan vara en utlösande faktor, fysisk sjukdom med smärtproblematik är en annan. Utbildningsnivå spelar också en roll där lågutbildade såväl kvinnor som män löper en högre risk än högutbildade (Ringskog, Wasserman, 2010).

Psykiska sjukdomar och störningar är en stor riskfaktor visar en studie som baseras på patienter som gjort allvarliga suicidförsök och samtidigt hade diagnosen schizofreni, bipolär sjukdom eller svår depression. Studien visade att risken för ett senare fullbordat suicid var särskilt uttalad för denna patientgrupp. Även vid andra psykiska störningar var risken högre än hos personer som gjort suicidförsök utan samtidig psykisk störning (Lindqvist et al, 2007).

Alkohol- och narkotikamissbrukare löper en ökad risk som är störst under pågående missbruk och särskilt förhöjd vid samtidig depression (Lokensgard, 1997).

Kunskap om sjukdomar och utlösande faktorer som medför en ökad risk är nödvändig om suicid ska kunna förebyggas (Lokensgard, 1997). Det är således viktigt att sjuksköterskor har kunskap om den så kallade suicidala processen och dess psykologiska mekanismer (Ringskog, Wasserman, 2010) .

Inom sjuksköterskeprofessionen är det viktigt att ha kunskap om sina egna attityder och fördomar för att kunna ändra på dem. Kunskap är det första steget mot positiva framsteg. För den professionella sjuksköterskan är det av yttersta vikt att arbeta mot att nå en god självinsikt (Jahren Krisoffersen, 2005).

SYFTE

Syftet var att beskriva sjuksköterskors attityder gentemot patienter som vårdas efter suicidförsök.

METOD

Design

En allmän litteraturstudie baserad på tidigare empiriska studier genomfördes. Enligt Friberg är en allmän litteraturstudies uppgift att skapa en översikt av det valda ämnets kunskapsläge. Innebörden är att forskningsartiklar och rapporter med kvantitativ och kvalitativ ansats, som behandlar det valda ämnet studeras (Friberg, 2006).

Urval av litteratur

Studien baserades på 10 vetenskapliga artiklar som svarade mot studiens syfte. De utvalda artiklarna skulle vara empiriska studier vilka söktes via olika elektroniska databaser. Manuell sökning genomfördes vilket innebar att referenslistorna i relevanta artiklar studerades, denna sökning gav en artikel. (Forsberg & Wengström 2003). Inklusionskriterier var artiklar som handlade om sjuksköterskors attityder gentemot patienter som vårdas efter suicidförsök. Valda artiklar skulle vara skriva mellan 2000 – 2012 och publicerade på svenska eller engelska.

Datainsamling

Sökningarna gjordes i databaserna PubMed och Cinahl. Valda sökord var suicide, attempted, attitude, nurse, suicide prevention, psychiatric nursing, health personnel som användes i olika kombinationer samt med booleska sökoperatorer som *AND* och *OR*. Trunkering av orden gjorde för att bredda sökningen (bilaga 1).

Tio vetenskapliga artiklar som svarade mot studiens syfte valdes ut. Artiklarna granskades för att finna relevant och användbart resultat. De utvalda artiklarna baserades på empiriska studier som behandlade ämnet suicidförsök (bilaga 2). Artiklarna kvalitetsgranskades enligt Carlsson och Eimans (2003) bedömningsmall (bilaga 3). Först bedömdes om artikeln var skriven med en kvantitativ eller kvalitativ ansats då separata mallar fanns för bedömning. De artiklar som bedömdes ha båda ansatserna gjordes bedömningar utifrån båda mallarna. Bedömningen som gjordes enligt fastställda kriterier gav olika poäng som räknades samman och gav en slutsumma. För att en artikel ska bedömas ha hög kvalitet krävs 80 % utifrån mallens maxpoäng, för medelhög kvalitet krävs 70 % och för låg kvalitet krävs 60 %. Artiklar som inte uppnådde 60 % i kvalitetsbedömningen ansågs inte möjliga att inkludera i litteraturstudien. Av artiklarna som användes i resultatet hade sju artiklar hög kvalitet, två artiklar medelhög kvalitet och en artikel låg kvalitet.

Analys

Då kombinationen av sökorden gav ett tillfredställande antal sökresultat i artikelsökningen lästes artiklarnas abstrakt för en första kontroll av att de svarade mot studiens syfte. Artiklarna redovisas i artikelöversikten (bilaga 2). När artikeln vid en första kontroll stämde överens med inklusionskriterierna skrevs artikeln ut i sin helhet eller beställdes. Artiklarna som användes i studien översattes och sammanfattades av författarna var för sig. Därefter diskuterades artiklarna gemensamt. De artiklar som valdes ut analyserades och författarna sökte efter likheter och skillnader enligt Friberg, där fokus lades på det som var framträdande i resultatet och svarade mot syftet. Därefter skrevs likheter och skillnader ned för att få en överblick över resultatet för att lättare se subkategorier träda fram (Friberg, 2006). I resultatpresentationen kategoriseras positiva och negativa attityder var för sig, med respektive subkategori för att läsaren skall få en god översikt över sjuksköterskors attityder gentemot patienter som vårdas efter suicidförsök.

Förförståelse

Författarnas förförståelse utgörs av att de tillsammans har många års erfarenhet av att arbeta inom akutpsykiatrisk vård.

Förförståelsen om sjuksköterskans upplevelser och attityder i mötet med suicidnära patienter grundas på dagliga möten med patientgruppen.

RESULTAT

Syftet var att beskriva sjuksköterskornas attityder till patienter som vårdas efter suicidförsök. I resultatet framkom 10 subkategorier som kunde grupperas i två huvudkategorier som påverkade sjuksköterskornas attityder till patientgruppen, se tabell 1.

Tabell 1 Kategorier och subkategorier

Kategorier:	Subkategorier:
Positiva attityder:	Religion Känslor Genusperspektiv Yrkeserfarenhet Utbildning Handledning
Negativa attityder:	Religion Känslor Yrkeserfarenhet Arbetsrelaterad stress

Positiva attityder

Kategorin positiva attityder innehåller subkategorier som beskriver olika faktorer som påverkar sjuksköterskans attityder till en mer tillåtande karaktär.

Religion

I en studie från Taiwan där 155 sjuksköterskor deltog var hälften aktiva inom en religion. I resultatet framkom att de sjuksköterskor som inte utövade en religion hade en mer positiv attityd till att vårda patienter efter suicidförsök (Sun et al., 2007). I en brasiliansk studie där attityden till patientens rättighet till att ta sitt liv tolkades utifrån vilken religion sjuksköterska utövade, visade katoliker och spiritualister ingen fördömande attityd (Botega et al., 2005).

Känslor

I studien från Brasilien, kunde sjuksköterskor på en akutmottagning känna att suicid var acceptabelt om en patient led av obotlig sjukdom (Botega et al., 2005).

Genusperspektiv

En studie från Japan visade att manliga sjuksköterskor hade mer positiva attityder till patienter som hade gjort suicidförsök än sina kvinnliga kollegor. Männen kände mer sympati och förståelse för denna patientgrupp och var mer positiva till att arbeta med deras problematik som de ansåg var viktig och av allvarlig karaktär. I studien gjordes en jämförelse med en svensk studie som undersökte skillnaden mellan svenska kvinnliga och manliga sjuksköterskors attityder gentemot patientgruppen. I den svenska studien fanns igen skillnad mellan könen (Yasuhiro et al., 2011).

Yrkeserfarenhet

Två olika studier visade att yngre sjuksköterskor med yrkeserfarenhet mellan 1-5 år hade mer positiva attityder gentemot patienter som vårdades efter suicidförsök (Botega et al., 2005). (Brunero et al., 2008). Den brasilianska studien visade även att grundutbildade sjuksköterskor kände att de fick gott stöd och handledning av sina kollegor med specialistkompetens i psykiatri, när de var i behov av det (Botega et al., 2005). Sjuksköterskor med specialistkompetens i psykiatri hade mer positiva attityder till att vårda patienter efter ett suicidförsök (Suokas et al., 2007). Samma studie visade att om sjuksköterskor på en somatisk akutmottagning hade möjlighet att konsultera psykiatrisk kompetent personal visade de mer positiva mot patienterna (a.a.).

Utbildning

Att vårda patienter efter suicidförsök eller patienter med suicidtankar var en krävande uppgift, ansåg flertalet sjuksköterskor på en somatisk avdelning i Kina, men en utbildning i suicidprevention bidrog till att de ändrade sina attityder gentemot denna patientgrupp, de fick ett nytt perspektiv på vården av den suicidnära patienten. Genom ökad kunskap och kompetens kände de sig säkrare i omvårdnaden av patienterna (Chan et al., 2008).

En annan studie visade att specialistsjuksköterskor i psykiatri som genomgått en särskild utbildning i suicidprevention hade mer förståelse och ökad motivation för att arbeta med patienterna (Samuelson et al., 2000). Andra sjuksköterskor som genomgått utbildning i suicidprevention kände sig säkrare i kommunikationen med den suicidnära patienten. De var inte längre rädda för att ställa fel frågor när de kommunicerade med den suicidala patienten, eller oroliga för att de i samtal med patienten skulle utlösa negativa känslor (Chan et al., 2008). Brunero et al, (2008) beskrev att sjuksköterskor som fått utbildning i suicidprevention hade en mer positiv inställning till att utföra preventiva åtgärder.

Handledning

Majoriteten av de 11 sjuksköterskor med specialistkompetens i psykiatri som intervjuades i en empirisk studie ansåg att, för att förändra deras attityder var det nödvändigt att kombinera den psykiatriska omvårdnaden med handledning. Med hjälp av handledning kunde de analysera och reflekterar över sina negativa tankar och vända dem till positiva för att få kraft och ork att arbeta vidare med patientgruppen (Carlén et al., 2007). I en annan studie uttryckte sjuksköterskor att mötet med suicidala patienter kunde väcka starka känslor om deras egna attityder till liv och död, men genom handledning kunde de få hjälp att förstå sina reaktioner och kritiskt reflektera över dem (Gilje et. al., 2005).

Negativa attityder

Kategorin negativa attityder innehåller subkategorier som beskriver olika faktorer som påverkar sjuksköterskors till att visa mer fördömande attityder.

Religion

En övervägande majoritet av 317 sjuksköterskor i Brasilien som besvarat en enkät ansåg att suicidnära patienter inte hade rätten att ta sitt liv. De ansåg att livet var Guds gåva och att bara Gud kan avgöra när livet ska avslutas. De var övertygande om att en person som verkligen tror på Gud inte vill begå suicid. De sjuksköterskor som var troende och besökte kyrkan regelbundet hade mer fördömande attityder. Det framkom även att protestanter hade en fördömande attityd mot rättigheten att avsluta sitt liv på egen hand (Botega et al., 2005). En studie från Taiwan visade att buddistiska sjuksköterskor hade negativa attityder till att vårda suicidnära patienter (Sun et.al., 2007).

Känslor

En studie visade att vissa sjuksköterskor från olika akutmottagningar på sju stora sjukhus i Taiwan kände ilska inför den suicidnära patienten, då de ansåg att många andra patienter kämpade för sina liv och för att överleva medan de bara ville dö (Sun et al., 2007).

Sjuksköterskor från en studie i Australien ansåg att om en person verkligen vill suicidera, väljer de att inte berätta det för någon. Samma studie visade att om en person i samband med ett suicidförsök plockade på uppmärksamhet genom att de t.ex. ringde någon anhörig eller efter ambulans, ansåg flera sjuksköterskor att detta var ett sätt att visa för omvärlden att de led av psykisk ohälsa (Brunero et al., 2008). Ju fler patienter sjuksköterskorna hade vårdat efter ett suicidförsök desto mer negativa och uppgivna känslor hade de inför patienterna (Sun et al., 2007). De sjuksköterskor som hade en familjehistoria där suicid förekommit var starkt negativa till rättigheten att ta sitt liv (Botega et al., 2005).

Yrkeserfarenhet

Två studier visade att flertalet av de sjuksköterskor som var över 50 år och hade arbetat länge inom sin profession uttryckte en mer fördömande attityd till rätten att ta sitt liv samt till suicidhandlingar i stort (Botega et al., 2005). (Brunero et al., 2008). De sjuksköterskor som aldrig hade träffat en suicidnära patient hade ofta en fördömande attityd (Botega et al., 2005).

Grundutbildade sjuksköterskor hade mer negativa attityder till patienter som vårdades efter ett suicidförsök än de med specialistkompetens i psykiatri visade en studie som jämförde skillnader i deras attityder (Suokas et al., 2007).

Arbetsrelaterad stress

Stress och hög arbetsbelastning bidrog till att sjuksköterskorna på en akutmottagning i Helsingfors hade negativa attityder till att vårda patienter som hade gjort suicidförsök (Suokas et al., 2009).

DISKUSSION

Metoddiskussion

Litteraturstudiens syfte var att beskriva sjuksköterskors attityder gentemot patienter som vårdas efter ett suicidförsök. Författarna har tillsammans många års erfarenhet av att arbeta med patientgruppen och är intresserade av att fördjupa sig för att få ökad kunskap om vilka faktorer som påverkar sjuksköterskans attityder. Genom att tillsammans diskutera och medvetandegöra förförståelsen, har egna personliga erfarenheter och värderingar undvikits. Arbetet inleddes med att söka information i facklitteratur och vetenskapliga artiklar, för att få en överblick om hur vanligt förekommande suicid och suicidförsök är samt vilka risk- eller utlösande faktorer som påverkar en människa till att utföra en suicidhandling.

Databaser som bedömdes innehålla adekvat information och som användes var Cinahl och PubMed. Sökorden som användes var relevanta och svarade mot syftet. De sökord som gav flest antal träffar och svarade mot syftet var Suicide AND attitude AND attempt.

Fritext användes för att bredda sökningen. Endast artiklar på svenska eller engelska inkluderades, vilket medför att relevanta artiklar på andra språk kan ha gått förlorade. En svaghet var att vissa ord inte gick att översätta från engelska till svenska eftersom de inte fanns upptagna i lexikon. Därför fanns risk för misstolkningar men vid osäkerhet i översättningen har artiklarna diskuterats igenom noggrant, därför tror författarna inte att det påverkat resultatets innehåll.

De 10 artiklarna som inkluderas i studien är publicerade under 2000-talet vilket innebär att så aktuell kunskap som möjligt har används. Carlsson och Eimans (2003) poängbedömningsmall har använts för att gradera artiklarna i studien för att ge en likvärdig granskning av samtliga artiklar. Endast artiklar som uppnådde 60 % och högre vid kvalitetsgranskningen har använts. Större delen av artiklarna bedöms ha hög kvalitet och majoriteten av artiklarna har kvalitativ inriktning.

Vissa artiklar har fått ett större utrymme i studien än andra på grund av att de har ett mer detaljerat innehåll, men även om alla artiklar fått lika stort utrymme hade det sannolikt inte påverkat resultatet. En styrka med studien är att artiklarna kommer från flera länder med olika kulturer och religioner, vilket ger en mångfald och en världsomfattande bild av sjuksköterskors attityder till att vårda suicidnära patienter.

Resultatdiskussion

I resultatet framkommer både positiva och negativa attityder. Attityderna kan även beskrivas i termer som, den tillåtande och den fördömande och då framförallt när det gäller sjuksköterskors syn på patientens rättighet till att ta sitt liv. I resultatet framkommer attityder som till största delen är positiva men även några som är negativa, men totalt sett visar det sig att sjuksköterskor generellt har en positiv attityd till att vårda patienter som försökt begå suicid. Olika faktorer framkommer som påverkar sjuksköterskors attityder såsom utbildning, handledning, erfarenhet, religion, känslor, ålder, kön och arbetsrelaterad stress.

För att vända negativa attityder till att bli positiva visar flera av artiklarna, att utbildning i suicidprevention är särskilt viktig, men även att handledning och reflektion spelar en stor roll. Med hjälp av handledning i omvårdnad kan sjuksköterskan få hjälp med att analysera sina egna tankar och känslor samt finna egna verktyg till utveckling. Tzeng et al. (2010) beskriver i sin artikel begreppet ”sjuksköterskans inre dörr” och att den måste vara öppen för att kunna ge patienterna ett bra bemötande. I mötet med den suicidal patienten måste sjuksköterskan ha styrka att klara av patientens lidande och vara beredd att med hjälp av handledning analysera sina egna inre konflikter som ibland kan leda till besvikelser över patientens beteende.

Utbildning och mer kunskap kan ge ökat självförtroende, mer förståelse och ökad motivation till att arbeta med patienterna och deras problematik.

Sun et al. (2006) beskriver i sin teoretiska modell att sjuksköterskans omvårdnad av suicidnära patienter bör innefatta skyddande faktorer, basal omvårdnad samt specifik omvårdnad med hälsofrämjande åtgärder (Sun et al., 2006). Synsättet styrks av Svensk sjuksköterskeförenings strategi för sjuksköterskans hälsofrämjande arbete (Svensk sjuksköterskeförening, 2008). Även i Socialstyrelsens kompetensbeskrivning för legitimerad sjuksköterska beskrivs det att sjuksköterskan ska arbeta hälsofrämjande exempelvis genom att ta initiativ till åtgärder och identifiera risker (Socialstyrelsen, 2005). Den teoretiska modellen beskriver vidare att sjuksköterskans omvårdnad bör vara holistiskt inriktad, d.v.s. att se till hela individen (Sun et al., 2006). Även Katie Eriksson förespråkar holistisk vård i sin omvårdnadsteori. Hon beskriver att varje gång en människa blir bekräftad får hon mod att gå vidare i livet. Vårdandets idé innefattar ursprungligen hela människan med kropp, själ och ande (Eriksson, 1997). Att se hela människan med både kropp och själ är viktigt i vården av den suicidnära patienten och sjuksköterskan behöver känna sig kompetent för att kunna bemästra det.

Det är viktigt att sjuksköterskan känner sig trygg i sin kommunikativa förmåga då hon via samtalet samlar in viktig information från patienten som ligger till grund för exempelvis den specifika omvårdnaden eller som ett komplement till läkarens suicidriskbedömning. För att sjuksköterskan ska kunna vara behjälplig vid en suicidriskbedömning eller för att utföra en specifik omvårdnadsåtgärd i suicidprevention, krävs det kunskap om vilka risker som föreligger och vilka riskfaktorer som kan vara aktuella i den enskilda patientens fall. Det handlar om att våga ställa frågor och att verkligen ta sig tid att lyssna på patientens svar. Enligt Socialstyrelsens kompetensbeskrivning för sjuksköterskor ska sjuksköterskan ha förmåga och kompetens i att kommunicera med patienter på ett respektfullt, lyhört och empatiskt sätt (Socialstyrelsen, 2005).

I olika studier som behandlar sjuksköterskor attityder till andra specifika patientgrupper framkommer det att utbildningsprogram av olika slag främjar positiva förändringar i sjuksköterskors attityder. En studie från USA visar att förtroendet för patienter med alkoholberoende ökade hos de sjuksköterskor som genomgått ett utbildningsprogram med pedagogiska

insatser. Attityderna till patienterna blev mer positiva och tron deras vilja att förändra sitt beteende ökade (Vadlamudi et al., 2008).

En annan studie visar att för att vända diskriminerande attityder från sjuksköterskor som vårdade patienter med hepatit C, till att bli mer positiva, var det nödvändig med utbildning för att förbättra deras kunskapsnivå och inställning till sjukdomen (Jouker et al., 2012).

Yrkeserfarenhet visar sig också spela en viktig roll när det gäller sjuksköterskors attityder till att vårda suicidala patienter. Längre erfarenhet och att ofta vårda suicidnära patienter innebär inte alltid att sjuksköterskan har mer positiva attityder. När den suicidala patienten upprepar sina suicidförsök kan det leda till en känsla av hopplöshet och tankar som att allt arbete med att hjälpa patienten inte gjort någon nytta, detta kan i sin tur leda till känslor av uppgivenhet och maktlöshet. Med hjälp av handledning kan sjuksköterskan få verktyg att se inåt på sina inre konflikter.

I resultatet framkommer även att religion är en betydande faktor i sjuksköterskors attityder. Det framkommer exempelvis fördömande attityder mot denna patientgrupp bland sjuksköterskor som är protestanter och besöker kyrkan regelbundet. Ett annat exempel på religionens påverkan är att bland annat buddistiska sjuksköterskor har en mer negativ attityd gentemot suicidnära patienter än de som inte utövar någon religion. Enligt en studie kan det bero på att buddister tror att vid ett fullbordat suicid kan personens själ aldrig reinkareras och stannar för alltid i helvetet (Tzeng, Lipson, 2004). I dagens mångkulturella samhälle är det viktigt att belysa olika religioners förhållningssätt samt attityder gentemot den suicidnära patientgruppen och hur de kan påverka omvårdnaden. För att alla patienter ska få optimal omvårdnad bör den vara oberoende av sjuksköterskors attityder som grundar sig i deras religion.

Slutsats

Suicid och suicidförsök är ett folkhälsoproblem och som förekommer i alla kulturer runt om i världen. Sjuksköterskan har en nyckelroll i mötet med patientgruppen. Omvårdnaden spelar en signifikant roll med sina hälsofrämjande åtgärder för patientens tillfrisknade. För att kunna arbeta preventivt mot suicid samt för att motverka negativa attityder krävs kunskap och kompetens. Olika utbildningsprogram i suicidprevention är viktiga och bör genomföras med jämna intervall såsom utbildning i hjärt- lungräddning genomförs. Det är patientens rättighet att bli bemött på ett respektfullt sätt och det är sjuksköterskans skyldighet i sin profession att bemöta och kommunicera med patienter på ett respektfullt, lyhört och empatiskt sätt. Förhoppningen med denna studie är att andra sjuksköterskor tar del av den och inspireras till ytterligare forskning om sjuksköterskors attityder gentemot patienter som vårdas efter ett suicidförsök.

Forskningsimplikationer

Det finns behov av vidare forskning av sjuksköterskors attityder gentemot patienter som vårdas efter ett suicidförsök, för att öka kunskapen om hur de på bästa möjliga sätt bör bemöta patienterna.

REFERENSER

*Artiklar använda till litteraturstudiens resultat.

*Bortega NJ, Reginato DG, da Silva SV, Cals CF, Rapeli CB, Mauro ML, Cecconi JP, Stefanello S. (2005). *Nursing personnel attitudes towards suicide: the development of a scale*. Rev.Bras. Psiquatri. Vol 27 no.4 Sao Paulo

*Brunero S, Smith J, Bates E & Fairbrother G. (2008). *Health professionals` attitudes towards suicide prevention initiatives*. Journal of Psychiatric and Mental Health Nursing, 15, 588-594.

*Carlén P, Bengtsson A. (2007). *Suicidal patients as experienced by psychiatric nurses in inpatient care*. International Journal of Mental Health Nursing, 16,257-265.

Carlsson, S.,& Eiman, M. (2003). *Evidensbaserad omvårdnad-studiematerial för undervisning inom projektet "Evidensbaserad omvårdnad- ett samarbete mellan universitetssjukhuset MAS och Malmö Högskola"* Malmö Högskola, Hälsa och samhälle, Evidensbaserad omvårdnad, Rapport nr 2.

*Chan W, Chien W, Tso S. (2008). *The qualitative evaluation of a suicide prevention and management programme by general nurses*. Journal of Clinical Nursing, 17, 2884-2894.

Eriksson, K. (1997). *Vårdandets idé*. Stockholm: Almqvist & Wiksell.

Forsberg, C., Wengström, Y. (2003). *Att göra systematiska litteraturstudier*. Stockholm: Natur och Kultur.

Friberg, F. (red). (2006). *Dags för uppsats*. Lund: Studentlitteratur.

*Gilje, F., Talesheth, A G., Norberg, A. (2005). *Psychiatric nurses response to suicidal psychiatric inpatients: struggling with self and sufferer*. Journal of Psychiatric and Mental Health Nursing, 12, 519-526.

Jahren Kristoffersen, N. (2005) *Grundläggande omvårdnad 1*. Stockholm: Liber.

Jouka, F., Mansour-Ghanaei, F., Soati, F., Meskinkhoda, P (2012). *Knowledge levels and attitudes of health care professionals toward patients with hepatitis C infection*. World J Gastroenterol, 14; 18(18):2238-44.

Lindqvist, D., Nimeus, A., Träskman Bendz, L. (2007). *Suicidal intent and psychiatric symptoms among inpatient suicide attempters*. Nord J Psychiatry, 61, 27-32.

Lokensgard, I. (1997). *Psykiatrisk vård och specifik omvårdnad*. Lund: Studentlitteratur.

Nationellt centrum för suicidprevention, NASP. (2011). Hämtad 2012-02-07
<http://ki.se/ki/jsp/polopoly.jsp?d=39496&a=134283&l=sv>

Ringskog, S., Wasserman, D. (2010). *Första hjälpen vid självmordsrisk*. Lund: Studentlitteratur.

*Samuelsson M, Åsberg M. (2000). *Training program in suicide prevention for psychiatric nursing personnel enhance attitudes to attempted suicide patients*. International Journal of Nursing Studies, 39,115-121.

Skogman, K. (2006). *Understanding suicidality: Suicide risk, sex differences and views of suicide attempters*. Lund: Mediatryck.

Socialstyrelsen.(2006). *Förslag till nationellt program för suicidprevention - befolkningsinriktade och individinriktade strategier och åtgärdsförslag*. Stockholm: Socialstyrelsen. Hämtad 2012-03-04
http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Atikelkatalog/Attachments/9448/2006-105-1_20051052.pdf

Socialstyrelsen. (2005). *Kompetensbeskrivning för legitimerad sjuksköterska*. Stockholm: Socialstyrelsen.Hämtad 2012-09-19
http://www.socialstyrelsen.se/Lists/artikelkatalog/Attachment/9879/2005-105-1_20051052.pdf

Sun, F-K., Long A & Boore, J., & Tsao, L-I. (2006) *A theory for the nursing care of patients at risk of suicide*.Journal of Advanced Nursing, 53 (6), 680-690.

*Sun F-K, Long A & Boore J (2007). *The attitudes of casualty in Taiwan to patients who have attempted suicide*. Journal of Clinical Nursing, 16, 225-263.

*Suokas J, Suominen K, Lönnqvist J. (2009). *The attitudes of emergency staff towards attempted suicide patients*. Crisis, vol 30(3),161-165.

*Suokas J, Suominen K, Lönnqvist J. (2007). *Psychological distress and attitudes of emergency personnel towards suicide attempters*. Nord J Psychiatry, 62, 144. Oslo.

Svensk sjuksköterskeförening. (2008) *Strategier för sjuksköterskans hälsofrämjande arbete*. Stockholm: Gothia förlag.

Tzeng, W-C., Yang, C-I., Tzeng, N-S., Ma, H-S., & Chen, L. (2010). *The inner door: toward an understanding of suicidal patients*. Journal of Clinical Nursing, 19, 1396-1404.

Tzeng, W-C., Lipson, J. (2004) *The cultural context of suicide stigma in Taiwan*. Qualitative Health Research, 14, 293-358.

Vadlamudi, R., Adams, S., Hogan, B., Wu, T. & Wahid, Z. (2008). *Nurses attitudes, beliefs and confidence levels regarding care for those who abuse alcohol: Impact of educational intervention*. Nurse Education in Practise, 8, 290-298.

*Yasuhiro K, M.D, Kurosawa H, MD., Morimura H, R.N., Hatta K, M.D., Thurber Steven. (2011). *Attitudes of Japanese nursing personnel towards patients who have attempted suicide*. General Hospital Psychiatry, 33, 393-397.

Bilaga 1

Sökschema för datorbaserad litteratursökning

Datum	Databas	Sökord och boolesk operator (and, or, not)	Begränsningar	Typ av sökning (tex. fritext, abstract, nyckelord, MESH-term)	Antal träffar	Motiv till exklusion av artiklar	Utvalda artiklar
2012-04-04	Pub-Med	Suicide, attempted AND attitude of health personnel	Humans English, Swedish Published 2000-2012.		90	Svarar inte mot syftet	3 valda
2012-04-04	Pub-Med	Suicide attempt and attitude of nurse	Humans English, Swedish Published 2000-2012.		38	Svarar inte mot syftet	3 valda
2012-05-02	Pub-Med	Nursing AND suicide attempted AND education	Humans, Adult English, Swedish Published 2000-2012		27	Svarar inte mot syftet	2 valda
2012-05-02	Cinhal	Attitude AND nurse AND suicide	Humans, Adult English, Swedish Published 2000-2012		16	Svarar inte mot syftet	1 vald

Bilaga 2

Artikelöversikt

Författare Land År	Titel	Syfte	Urval Datainsamlingsmetod	Genomförande Analys	Resultat	Kvalitet
Bortega NJ Reginato DG da Silva SV Cals CF Rapel CB Mau-ro ML Cecco-ni JP Stefanel-lo S Brasilien 2005	Nursing personnel attitudes towards suicide: the development of a scale.	Syftet var att beskriva Suicide Behavior attitude Questionnaire (SBAQ) en skala som mätte omvårdnadspersonalens attityder och skillnaden mellan olika yrkesgrupper.	Ett frågeformulär lämnades till 317 sjuksköterskor med olika specialiteter som arbetade på ett universitetssjukhus .	Kvalitativ och kvantitativ metod användes. Frågeformuläret innehöll 21 objekt som baserades på övertygelse, känslor och reaktioner på suicidala patienter.	Tre olika faktorer framkom: - Känslor inför den suicidalnära patienten - Yrkesmässig kapacitet - Rätten till suicid	Hög kvalitet 39p
Brunero S Smith J Bates E & Fairbrother G Australien 2008	Health professionals` attitudes towards suicide prevention initiatives.	Att undersöka om personalens attityder och initiativförmåga förändrades med hjälp av utbildning i suicidprevention .	En ATSP (Attitudes to Suicide Prevention) undersökning. 240 enkäter delades ut till sjuksköterskor på ett sjukhus i Sydney. 143 svarade varav 9 arbetade inom den psykiatriska vården.	Kvalitativ och kvantitativ metod användes. Frågeformuläret innehöll 14 objekt.	Resultaten visade att de som hade genomgått en utbildning hade mer positiva attityder till att vårda patienter efter suicidförsök, likaså de som hade en vän eller släkting som hade suiciderat. Yrkeserfarenhet påverkade inte deras attityder.	Hög kvalitet 38p

Författare Land År	Titel	Syfte	Urval Datainsamlingsmetod	Genomförande Analys	Resultat	Kvalitet
Carlén P Bengtsson A Sverige 2007	Suicidal patients as experienced by psychiatric nurses in inpatient care.	Att undersöka sjuksköterskans upplevelser av att vårda patienter med suicidalt beteende i slutenvården.	Teoretisk och strategiskt urval. 11 specialist sjuksköterskor i psykiatri (arbetat minst 5 år att vårda patienter med suicidalt beteende) Intervjustudie	Semistrukturerade intervjuer. Latent innehålls analys.	Patienterna upplevs som "märkta" och "lidande". Sjuksköterskans naturliga attityd var att de såg patienterna som en grupp (objekt istället för subjekt).	Hög kvalitet 40p
Chan W Chien W Tso S Kina 2008	The qualitative evaluation of a suicide prevention and management programme by general nurses	Att utvärdera effekten av utbildningen i suicidprevention för grundutbildade sjuksköterskor.	En utbildning på 18 timmar i suicidprevention skapades med hjälp av behovsanalys och litteratur. 54 grundutbildade Sjuksköterskor genomgick utbildningen.	Kvalitativ studie för att utvärdera utbildningen i suicidprevention.	Resultatet visade att deltagarna hade nytta av utbildningen, deras attityder förbättrades samt deras självförtroende och professionella färdigheter i bemötandet av denna patientgrupp ökade.	Hög kvalitet 39p
Gilje F Talesheth A G.Norberg A Sverige 2005	Psychiatric nurses response to suicidal psychiatric inpatients: struggling with self and sufferer.	Att beskriva specialist sjuksköterskors i psykiatri upplevelser och erfarenheter av att vårda patienter med suicidalt beteende.	20 specialist sjuksköterskor i psykiatri intervjuades, på en psykiatrisk klinik i Norge.	Kvalitativ studie med narrativa intervjuer som analyserades med en tematisk analysform.	Sjuksköterskans ansvar och känslor av skuld samt behov av kontroll beskrevs.	Medelhög kvalitet 34p

Författare Land År	Titel	Syfte	Urval Datainsamlingsmetod	Genomförande Analys	Resultat	Kvalitet
Samuelsson M Åsberg M Sve- rige 2000	Training program in suicide prevention for psychiatric nursing personnel enhance attitudes to attempted suicide patients.	Att mäta sjuksköters- kors attityder mot patienter som hade försökt begå suicid före och efter utbild- ning i suicidpreven- tion.	Undersökningen utför- des på Karolinska sjukhuset. 47 sjuksköterskor från psykiatrien deltog i undersökning. Fråge- formulär delades ut före och efter utbild- ningen.	Kvalitativ och kvantitativ metod används med frågeformulär.	Efter utbildningspro- grammet ökades förståelsen och viljan att vårda patienter efter suicidförsök.	Hög kvalitet 39p
Sun F-K Long A & Boore J Taiwan 2007	The attitudes of casualty in Taiwan to patients who have attempted suicide.	Att undersöka en grupp akutsjukskö- terskors attityder till patienter som försökt begå suicid och att identifiera faktorer som bidrog till deras inställning.	Enkäter delades ut till 155 akutsjuksköterskor på 7 stora sjukhus i Taiwan, för att under- söka deras attityder gentemot patienter som vårdades efter ett sui- cidförsök.	Kvantitativ studie med fråge- formulär med 22 olika påståen- de med en femgradig skala.	Visade att sjuksköters- korna krävde ytterli- gare utbildning och träning i suicidpre- vention för att främja en positiv attityd till dessa patienter.	Hög kvalitet 42 p
Suokas J Suo- minen K.Lönnqvist J Finland 2009	The attitudes of emergency staff towards attempted suicide patients.	Att jämföra attityder hos sjuksköterskor från akut- och all- männa sjukhus i Hel- singsfors, gentemot patienter som vårdas efter ett suicid- försök, före och efter införandet av ett psykiatriskt samråd.	Studien baserades på USP (Understanding Suicidal Patients). Studien genomfördes i två etapper, före och efter införandet av ett psykiatriskt samråd. Studien genomfördes under perioden 2004- 2005.	Kvalitativ studie med frågefor- mulär med 11 frågor som dela- des ut före och efter utbildning- en. Endast 100 personer av 154 svarade.	Förståelse och vilja att vårda patienter som hade gjort ett suicidförsök ökade inte.	Medelhög kvalitet 34p

Författare Land År	Titel	Syfte	Urval Datainsamlingsmetod	Genomförande Analys	Resultat	Kvalitet
Suokas J Suominen K Lönn- qvist J Finland 2007	Psychological distress and attitudes of emer- gency personnel to- wards suicide attemp- ters.	Att jämföra attityder hos sjuksköterskor på en akut mottagning och ett psykiatriskt sjukhus.	Studien genomfördes på ett akutsjukhus och ett psykiatriskt sjukhus där 151 sjuksköterskor deltog. Frågeformuläret som användes var UPS (Understan- ding Suicidal Patients) och innehöll 12 frågor.	Kvantitativ metod.	Visade att det fanns en tendens hos sjuksköterskor från akutmottagning att visa sympatiska och positiva attityder. Det fanns dock skillnader mellan de två institutionerna: de som arbetade på ett allmänt sjukhus uttryckte mer nega- tiva attityder än de som arbetade på det psykiatriska sjukhuset.	Hög kvalitet 39p
Yasuhiro K, M.D. Kurosawa H, MD. Morimura H, R.N. Hatta K, M.D., Thurber Steven Japan 2011	Attitudes of Japanese nursing personnel towards patients who have attempted sui- cide.	Att undersöka attity- der hos japanska sjuk- sköterskor och deras behov av utbildning i förhållande till patien- ter som hade försökt begå suicid.	Över 1 300 000 friviliga sjuk- sköterskor hade möjlighet att delta i den japanska Webbstu- dien, UPS (Understanding Suicidal Patients) Studien undersökte viljan att vårda och att förstå patienter som gjort ett suicidförsök. 323 sjuksköters- kor lämnade in sina enkäter.	Kvantitativ och kvalitativ studie används med frå- geformulär som baserades på 11 frågor som mätte förståelsen och viljan att vårda patienter som hade gjort suicidförsök.	Visade att sjuksköterskor som arbetade på akut/intensivvård- avdelningar hade mindre positiva attityder gentemot patienter som gjort suicid- försök. En annan grupp som hade mer förtroende för psykiatrisk vård och var i behov av mer utbildning hade mer positiva attityder.	Låg kvalitet 28p

Bilaga 3

Bedömningsmall för studier med kvalitativ metod

Poängsättning	0	1	2	3
Abstrakt (syfte, metod, resultat = 3 p)	Saknas	1/3	2/3	Samtliga
Introduktion	Saknas	Knapphändig	Medel	Välskriven
Syfte	Ej angivet	Otydligt	Medel	Tydlig
Metod				
Metodval adekvat till frågan	Ej angivet	Ej relevant	Relevant	
Metodbeskrivning (repetierbarhet möjlig)	Ej angivet	Knapphändig	Medel	Utförlig
Triangulering	Saknas	Finns		
Urval (antal, beskrivning, representivitet)	Ej acceptabelt	Låg	Medel	God
Bortfall	Ej angivet	>20 %	5–20%	<5%
Bortfall med betydelse för resultatet	Analys saknas/ Ja	Nej		
Kvalitet på analysmetod	Saknas	Låg	Medel	Hög
Etiska aspekter	Ej angivet	Angivna		
Resultat				
Frågeställning besvarad	Nej	Ja		
Resultat beskrivning (redovisning, kodning etc.)	Saknas	Otydlig	Medel	Tydlig
Tolkning av resultat (citatt, kod, teori etc.)	Ej acceptabelt	Låg	Medel	God
Diskussion				
Problemanknytning	Saknas	Otydlig	Medel	Tydlig
Diskussion av egenkritik och felkällor	Saknas	Låg	God	
Anknytning till tidigare forskning	Saknas	Låg	Medel	God
Slutsatser				
Överensstämmelse med resultat (Resultatets huvudpunkter belyses)	Slutsats saknas	Låg	Medel	God
Ogrundade slutsatser	Finns	Saknas		
Total poäng (max 45 p)	p	p	p	p
Grad I: 80 % (=eller >36p)				p
Grad II: 70 % (=eller >31,5p)				%
Grad III: 60 % (=eller >27p)				Grad

Bedömningsmall för studier med kvantitativ metod

Poängsättning	0	1	2	3
Abstrakt (syfte, metod, resultat = 3 p)	Saknas	1/3	2/3	Samtliga
Introduktion	Saknas	Knapphändig	Medel	Välskriven
Syfte	Ej angivet	Otydlig	Medel	Tydlig
Metod				
Metodval adekvat till frågan	Ej angivet	Ej relevant	Relevant	
Metodbeskrivning (reperterbarhet möjlig)	Ej angivet	Knapphändig	Medel	Utförlig
Urval (antal, beskrivning, representivitet)	Ej acceptabel	Låg	Medel	God
Bortfall	Ej angivet	>20%	5-20%	<5%
Bortfall med betydelse för resultatet	Analys saknas/ Ja	Nej		
Kvalitet på analysmetod	Saknas	Låg	Medel	Hög
Etiska aspekter	Ej angivet	Angivna		
Resultat				
Frågeställning besvarad	Nej	Ja		
Resultatbeskrivning (redovisning, tabeller etc.)	Saknas	Otydlig	Medel	Tydlig
Statistik analys (beräkningar, metoder, signifikans)	Saknas	Mindre bra	Bra	
Confounders	Ej kontrollerat	Kontrollerat		
Tolkning av resultat	Ej acceptabel	Låg	Medel	God
Diskussion				
Problemanknytning	Saknas	Otydlig	Medel	Tydlig
Diskussion av egenkritik och felkällor	Saknas	Låg	God	
Anknytning till tidigare forskning	Saknas	Låg	Medel	God
Slutsatser				
Överensstämmelse med resultat (Resultatets huvudpunkter belyses)	Slutsats saknas	Låg	Medel	God
Ogrundade slutsatser	Finns	Saknas		
Total poäng (max 44 p)	p	p	p	p
Grad I: 80 % (=eller >35,2p)				p
Grad II: 70 % (=eller >30,8p)				%
Grad III: 60 % (=eller >26,4p)				Grad

Bedömningsmall för litteratursammansättning

Poängsättning	0	1	2	3
Abstrakt (syfte, metod, resultat = 3 p)	Saknas	1/3	2/3	Samtliga
Introduktion	Saknas	Knapphändig	Medel	Välskriven
Syfte	Ej angivet	Otydlig	Medel	Tydlig
Metod				
Metodval adekvat till frågan	Ej angivet	Ej relevant	Relevant	
Metodbeskrivning (reperterbarhet möjlig)	Ej angivet	Knapphändig	Medel	Utförlig
Litteratursökning	Ej beskriven	Knapphändig	Medel	Utförlig
Urval (antal, beskrivning, representativitet)	Ej acceptabel	Låg	Medel	God
Vetenskaplig kvalitet på ingående studier	Ej bedömd	Låg	Medel	God
Resultat				
Frågeställning besvarad	Nej	Ja		
Resultatbeskrivning (redovisning, tabeller etc.)	Saknas	Otydlig	Medel	Tydlig
Tolkning av resultat	Ej acceptabel	Låg	Medel	God
Diskussion				
Diskussion av egenkritik och felkällor	Saknas	Låg	God	
Anknytning till tidigare forskning	Saknas	Låg	Medel	God
Överensstämmelse med resultat (Resultatets huvudpunkter belyses)	Slutsats saknas	Låg	Medel	God
Ogrundade slutsatser	Finns	Saknas		
Total poäng (max 39 p)	p	p	p	p
Grad I: 80 % (=eller >31,2p)				p
Grad II: 70 % (=eller >27,3p)				%
Grad III: 60 % (=eller >23,4p)				Grad

